

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто проблеми розвитку інвестиційного кредитування сільськогосподарських підприємств. Наведено рекомендації щодо зростання тенденцій розвитку інвестиційного кредитування в даній сфері.

The problems of investment lending farms. The recommendations on growth trends in investment lending in this area.

Ключові слова: інвестиційний кредит, інвестиційна політика, інструменти інвестиційного стимулювання, кредитний ризик, страхування.

ВСТУП

Аналіз банківського кредитування сільськогосподарських підприємств засвідчує, що за умов нестабільної економічної ситуації банки не спроможні забезпечити довгостроковими інвестиційними кредитними ресурсами дану сферу економіки. Це зумовлено, по-перше, неспроможністю банків задовольнити необхідним обсягом кредитних ресурсів пріоритетні сфери економіки держави через ризик ліквідності, а по-друге, через високий рівень відсоткових ставок за довгостроковими кредитами більшість сільськогосподарських підприємств не можуть забезпечити повернення кредитних коштів та плати за користування ними.

За такої ситуації необхідно відмітити важливість ролі комерційного банку в інвестиційних процесах і водночас виділити поняття "інвестиційний кредит" із категорії довгострокових кредитів, що дозволить змінити підходи до аналізу та управління механізмом інвестиційного кредитування.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою дослідження є визначення ролі інвестиційного кредитування як основи розвитку сільського господарства, виявлення джерел збільшення обсягів інвестиційного кредитування в галузі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

За даними досліджень науковців [1; 2] інвестиційна політика банку є вагомим інструментом стимулювання економічного розвитку. Роль банківського сектору в формуванні інвестиційного капіталу підкреслюється у Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011—2015 роки [3].

Окрім теоретико-методологічної необхідності вдосконалення поняття та трактування інвестиційного кредитування, необхідним є виділення ряду питань щодо механізму інвестиційного кредитування, що потребують виявлення напрямів удосконалення.

Для визначення проблемних питань в інвестиційному кредитуванні сільського господарства проаналізуємо структуру інвестицій в економіці України.

Інвестиції в Україні зосереджені в основному в промисловому секторі економіки. Так, за 2011 р. найбільша частка інвестицій в основний капітал припадає на промисловість — 36,2%, на операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг та надання послуг підприємцям — 17,7%, діяльність транспорту та зв'язку — 16,5%, на сільське господарство, мисливство, лісове господарство — всього 7,7% від загального обсягу інвестицій.

За структурою джерел фінансування капітальних інвестицій, специфічним для нашої країни є той факт, що основну частку становлять власні кошти підприємств та організацій. Проте, роль комерційного банку у інвестиційному кредитуванні є достатньо значною: у капітальних інвестиціях — 16,3%, у інвестиціях в основний капітал — 17,9%.

Роль комерційного банку у формуванні інвестиційного капіталу визначається наступним:

- надання банківських кредитів для фінансування інвестиційних проектів;
- здійснення лізингових операцій;
- підтримка комерційного кредитування;
- видача гарантій учасникам інвестиційного проекту;
- розрахунково-платіжні операції у рамках інвестиційного проекту;
- організація спільного банківського кредитування проекту;
- фінансування проектів через придбання паїв, акцій та облігацій компаній, що реалізують проект;
- послуга інвестиційного брокера;
- мобілізація фінансових ресурсів для реалізації фінансового проекту методом сек'юритизації;
- фінансовий консалтинг [4, с. 168].

Частку інвестиційних кредитів комерційних банків в економіці визначити об'єктивно практично неможливо, адже до них в основному відносять довгострокові

кредити, а на практиці досить часто кредитні лінії та інші коротко- і довгострокові кредити використовуються в інвестиційних цілях. Проте загальні тенденції дозволяють зробити висновки щодо динаміки та впливу економічних процесів на розвиток інвестування в сільськогосподарській сфері.

Тенденції розвитку інвестування в основний капітал сільського господарства вказують на залежність розвитку інвестиційних процесів від загального стану економіки. Так, за 2009 р. сума інвестицій в основний капітал сільського господарства, мисливства та лісового господарства зменшилась до 9382 млн грн., що менше показника 2007 р. (9519 млн грн.). Дана тенденція зумовлена впливом економічної кризи (рис. 1).

Доцільно відзначити наступні причини низьких темпів розвитку інвестиційного кредитування комерційними банками сільськогосподарських підприємств [5, с. 146].

1. Не до кінця сформоване законодавче поле у сфері інвестиційного кредитування, що суттєво збільшує кредитний ризик.

Сучасна законодавча база та судова система не в змозі забезпечити гарантії комерційним банками щодо повернення можливих збитків за кредитами та реалізації заставного майна. Окрім того, нормативно-законодавча база значно ускладнює процедуру надання та отримання інвестиційного кредиту, адже інвестиційний кредит як фінансове джерело інвестиційної діяльності не регулюється жодним законодавчим актом в Україні.

За таких умов необхідним є пошук напрямів мінімізації впливу недосконалості державної політики на розвиток інвестиційного кредитування. Зокрема, одним із найважливіших поштовхів щодо стимулювання кредитної активності банків у інвестиційній діяльності є покращення інвестиційного клімату в країні, зокрема у сфері сільського господарства через правові, фінансові, макроекономічні, монетарні, організаційні, інформаційні інструменти тощо. Інвестиційна політика держави має бути спрямованою на розвиток інвестиційного кредитування пріоритетних галузей економіки на взаємовигідних для кредитора і позичальника умовах.

Окрім законодавчо-нормативного регулювання, необхідною є розробка стратегії розвитку інвестиційного кредитування, яка повинна містити найголовніші напрями та інструменти формування інвестиційної політики в державі. Найвагомішими моментами стратегії розвитку інвестиційного кредитування мають бути:

- розвиток та розмежування форм банківського інвестиційного кредитування;
- методи застосування інструментів державної управління з метою зниження ставок оподаткування інвестиційних проектів;

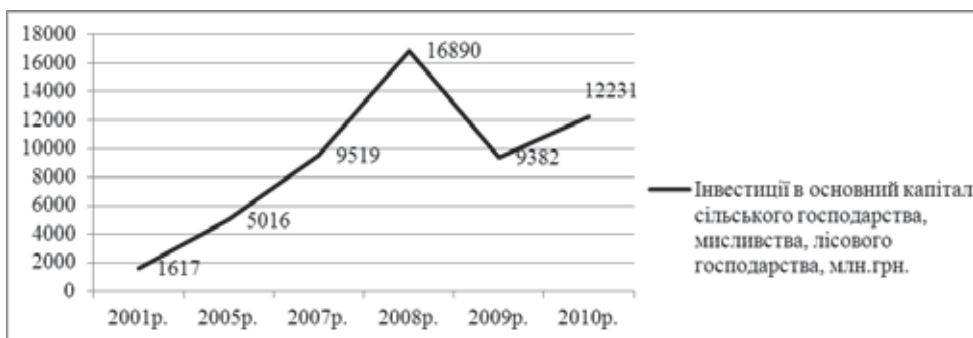

Рис. 1. Загальні тенденції інвестування в основний капітал сільського господарства, мисливства, лісового господарства за 2001–2010 рр., млн грн.

Джерело: статистичні дані Державної служби статистики України.

- напрями політики держави щодо гарантування за інвестиційним кредитуванням;
- розробка механізму здешевлення кредитів на стратегічні інвестиційні проекти;
- розробка концепції стимулювання інвестиційного кредитування комерційними банками;
- підтримка українських комерційних банків в конкурентному середовищі (перевага інвестиційного кредитування вітчизняними банками);
- регулювання інвестиційних ризиків через розробку та впровадження механізму страхування інвестиційного кредитування тощо.

2. Висока ціна залучених ресурсів для банків, що впливає на формування відсоткової ставки за інвестиційними кредитами комерційних банків.

Економічна криза 2008—2010 рр. спричинила недовіру до комерційних банків, зокрема з боку вкладників, що в свою чергу призвело до зменшення довгострокової ресурсної бази комерційних банків. Так, за даним Національного банку України, на кінець 2008 р. значно змінилась структура депозитів за термінами в порівнянні з 2008 р.: депозити від 1 до 2 років зменшились із 36% до 19%, від 2-х до 3-х років — з 10,7% до 6,4%, зросла частка в структурі депозитів на строк до 1 року — з 22,1 до 39,8% та депозитів на вимогу — з 21,2 до 34,7% [6]. Водночас зросла частка доларових вкладів — з 31,8 до 47,0% [7]. Дані тенденції зумовлюють зниження обсягів довгострокових фінансових ресурсів у розпорядженні банку, що знижує можливість реалізації інвестиційного кредитування і спричиняє зростання відсоткових ставок за даним видом кредиту.

3. Складна процедура оформлення інвестиційних кредитів.

Зарубіжний досвід багатьох західних країн вказує на ефективність та простоту застосування при інвестиційному кредитуванні такого банківського продукту, як переоблік вексель. Така система кредитування полягає у визначенні обсягу векселів пріоритетних для економіки підприємств державою, переоблік їх центральним банком за встановленою обліковою ставкою. Таким чином, банки інвестують кошти у векселі, а за необхідності переобліковують їх в центральному банку та отримують кошти. Така система дозволяє спростити процедуру інвестиційного кредитування та спрямувати інвестиційні кошти комерційних банків в ті сфери економіки, які є стратегічними для держави. На нашу думку,

застосування даного досвіду зарубіжних країн було б ефективним для економіки нашої країни.

4. Відсутність ліквідного забезпечення у сільськогосподарських підприємств.

Дана проблема є актуальною в усіх сферах кредитування сільськогосподарських підприємств, а особливо при довгостроковому інвестиційному кредитуванні. Довготермінові кредити є більш ризиковими, тому банки зі своєї сторони висувають умовою кредитування заставу у розмірі, що у 2—3 рази перевищує суму кредиту. На нашу думку, за таких умов альтернативою для кредитора та позичальника є страхування інвестиційного проекту та коштів позичальником при отриманні кредиту. Проте, на даному етапі страховий ринок не виявляє готовності до страхування інвестиційних проектів, так як вони, як правило, непривабливі і ризикові.

Непривабливість інвестиційних проектів для страхових компаній зумовлена наступними чинниками:

- макроекономічна нестабільність;
- недосконалість законодавства;
- недосконалість податкової системи;
- нестабільність інвестиційного попиту;
- відсутність гарантій щодо фінансування проекту

тощо.

Проте, слід зазначити, що створення системи страхування і перестрахування вкладень у реальний сектор є необхідною умовою для активізації банків у реалізації доступного довгострокового інвестиційного кредитування.

5. Складність об'єктивної оцінки кредитних ризиків інвестиційних проектів, яка зумовлена як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками:

- нестабільність політичної ситуації в країні;
- відсутність законодавчо-нормативного регулювання інвестиційного кредитування;
- відсутність налагодженої системи інформації й досвіду роботи з нею;
- при інвестиційному кредитуванні кредитний ризик підсилюється впливом інвестиційного ризику.

6. Відсутність у банків ефективного механізму та інструментів управління ризиками інвестиційного кредитування.

7. Відносно низька дохідність інвестиційних кредитів у порівнянні з іншими банківськими кредитними продуктами тощо.

Економіка держави повинна бути спрямованою для створення найбільш привабливого інвестиційного клімату, зокрема в агропромисловій сфері, оскільки сільське господарство є також значущою частиною економіки країни (за 2009 р. сільськогосподарський комплекс став одним із головних джерел наповнення бюджету).

Для вирішення загальних проблем інвестування в сільськогосподарську сферу економіки необхідно вдосконалити законодавчу базу, головним чином вирішити питання з приватизацією земельних ділянок, вдосконалити систему оподаткування. В основному, податкова політика має брати до уваги виробничі можливості розвинутих великих підприємств та забезпечити підтримкою держави сільськогосподарського підприємства, що розвиваються. Зі сторони держави має бути забезпечений розвиток наукових досліджень

та розробок у сільськогосподарській галузі. Необхідним є зміцнення ринку сільськогосподарських матеріально-технічних ресурсів.

За розрахунками спеціалістів, за рахунок збільшення обсягів приватного та державного інвестування, в Україні можна тільки виробництво зерна збільшити вдвічі, що значно посилить експортний потенціал країни.

Інвестиційне кредитування сільського господарства України має бути спрямованим на забезпечення впровадження інноваційних технологій в даній галузі.

Інвестиційні процеси в сільськогосподарській галузі мають безпосередній вплив на економіку країни. І за вірного підходу, вони дадуть поштовх її розвитку.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки.

1. Для розвитку та активізації інвестиційного кредитування необхідним є вдосконалення науково-методологічного обґрунтування та розмежування поняття "інвестиційний кредит", забезпечення впливу держави через інструменти державної політики та нормативно-законодавчу базу.

2. Інвестиційне кредитування сільськогосподарських підприємств передбачає ряд особливостей, зумовлених специфікою галузі, що викликає необхідність окремого підходу до кредитування, який полягає у мінімізації кредитного ризику та стимулюванні розвитку інвестиційного кредитування з боку держави.

Література:

1. Тігіпко С. Довгострокове кредитування в забезпеченні динамічного зростання економіки / С.Тігіпко / Банківська справа — 2004. — №4 — С. 3—9.
2. Онишко С.В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку: [монографія] / С.В. Онишко. — Ірпін Академія ДПС України, 2004 — 434 с.
3. Концепція Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011—2015 роки: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 р. № 1900-р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.in.gov.ua/index.php?get=57> — З домашньої сторінки Інтернету.
4. Пересада А.А. Управління банківськими інвестиціями: [монографія] / Пересада А.А., Майорова Т.В. — К.: КНЕУ, 2005. — 388 с.
5. Майорова Т.В. Роль банків у формуванні інвестиційного капіталу [Електронний ресурс] / Т.В. Майорова, С.В. Урванцева // Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць / відп. ред. А.М. Мороз. — М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". — К.: КНЕУ, 2011. — Вип. 18. — С. 145—152.
6. Депозити, залучені депозитними корпораціями (крім Національного банку України) // Бюлетень Національного банку України. — 2010. — № 2. — С. 92.
7. Грошово-кредитний ринок України (поточні тенденції) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Fin_ryn/Pot_tend/index.htm. — З домашньої сторінки Інтернету.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2012 р.